

SPREMEMBE ZA BOLJŠO DRŽAVO

1. Spremembe političnega sistema

Zaradi izgube verodostojnosti naših političnih voditeljev in vodilnih političnih strank so v nadaljevanju navedeni nekateri predlogi za omejitve njihove moči:

- sprememba volilnega sistema in politične ureditve:
 - volilec mora dobiti možnost neposredne izbire poslanca. S tem se izognemo strankokraciji in dosežemo, da bo sestava parlamenta drugačna, kar je osnova za vzpostavitev drugačne (boljše) politične kulture.
 - okrepanje vloge državnega sveta kot hrama civilne družbe. S tem se tudi omeji moč strankokracije.
 - Omejiti zdajšnje možnosti referendumov.
- premier ne bi bil voditelj zmagovalne politične stranke. Ali se komu zdi, da so naši politični voditelji najsposobnejši za vodenje države? Pač pa zmagovalna politična stranka predlaga nepolitično osebnost za mandatarja, ki ga morajo podpreti vse koalicijske stranke. Izbira mandatarja je stvar pogajanj koalicije, važno je, da ni predsednik politične stranke. Tako izbrani mandatar ima proste roke za sestavo vladne ekipe in z njim mora koalicija uskladiti koalicijski sporazum. Smiselno je predlog, da se mandatarja in vladno ekipo v parlamentu voli enkrat, skupaj.
- Večjo vlogo podeliti predsedniku države.

2. Javni sektor

- Učinkovit javni sektor: vanj uvesti nagrajevanje glede na uspešnost. Če sta učinkovit in len uradnik (zdravnik, učitelj...) enako plačana, to vodi k slabemu in neučinkovitemu javnemu sektorju.
- Vitka država ni sama sebi namen, pač pa le potreben pogoj za znižanje davkov in prispevkov.
- obuditi diskusijo o socialnih pravicah. Večina razvitih evropskih držav pri socialnih pravicah (porodniške, vrtec, bolnišnica...) ni tako velikodušnih. Ne govorim o ukinitvi teh pravic, pač pa o prevetritvi vseh socialnih pravic (mogoče so potrebne celo kakšne nove socialne pravice). Sigurno je pri tem precej balasta. S tem bomo lahko javni denar učinkoviteje investirali ali pa znižali davke. Sem spadajo tudi sistemske reforme (pokojninska, zdravstvena, javna uprava, trg dela), ki so poleg varčevanja v javnem sektorju, kljub vsemu nujne. Prevetritev vseh socialnih pravic in sistemske reforme obravnavati skupaj.

3. Gospodarsko področje

- večja vloga države na področju prehranske in energetske samooskrbe in socialnega podjetništva. S socialnim podjetništvom se znižuje pritisk na socialne izdatke in brezposelnost.
- Vzpostaviti učinkovit prehranski trg trajnostno in lokalno pridelane hrane brez trgovskih posrednikov – verig: večja dostopnost, nižja cena in povečanje povpraševanja ter ponudbe trajnostno in lokalno pridelane, kakovostne hrane. To bi lahko počel tudi Mercator, če bi bil v večinski državni lasti. Bistvo je, da taki izdelki niso podvrženi surovi tržni logiki – ne morejo cenovno tekmovali z masovno in subvencionirano kmetijsko proizvodnjo, ki ne upošteva okoljskih stroškov. Država naj zato pomaga narediti ta trg bolj konkurenčen in učinkovit. Zavedati se je treba, da ima podpora trajnostnemu in lokalnemu kmetijstvu več pozitivnih učinkov: nova delovna mesta, bolj enakomeren regionalni razvoj, zmanjševanje socialnih problemov, bolj zdravo okolje (voda, zrak)... Ti pozitivni učinki bi morali biti odraženi v cenah teh izdelkov.

- Premišljene državne investicije v infrastrukturo: širokopasovni internet v neurbana območja, hidroelektrarne in protipoplavna zaščita, trajnostno kmetijstvo (predvsem v nerazvitih območjih), energetska obnova stavb, sanacija vodovodov (zmanjšanje izgub vode, zaščita vodnih virov), izboljšanje javnega prometa.
- dodatne obdavčitve:
 - davek na fosilno gorivo – namensko zbiranje in poraba tako zbranih sredstev (kot nekoč cestni tolar),
 - davek na nezdravo prehrano in pijačo, cigarete, oglaševanje
 - carine na uvoz dobrin, katerih produkcija ne upošteva ekoloških in socialnih standardov (prizadevanje za take ukrepe na nivoju EU)

4. Socialno področje

- spremembe na področju socialne države: centri za socialno delo se morajo združiti z zavodi za zaposlovanje. Glavni namen: odpraviti brezposelnost in vrniti ljudem dostojanstvo. Novi zavod ne sme biti zgolj razdeljevalec socialnih prejemkov in pomoči za brezposelne. Treba je povsem obrniti pogled. Brezposelni oz. prejemnik socialne pomoči bo sicer še vedno dobival denar, vendar to ne bo brezosebna in brezpogojna »socialna podpora«, pač pa plača (temu lahko rečemo tudi »univerzalni temeljni dohodek« ali npr. »državna plača«). V zameno za to pa mora delati, oziroma biti družbeno koristen. Država (nov zavod) mora brezposelnemu dobiti službo ali področje kjer bo uresničeval svojo družbeno koristnost. Področja za take zaposlitve: organizacija javnih del, sezonska dela v kmetijstvu, turizmu, gradbeništvu, čiščenje javnih površin, ločevanje in recikliranje odpadkov, pomoč ostarelim, pomoč pri naravnih nesrečah... Brezposelni je tako delo dolžan sprejeti, če želi dobivati državno plačo. V to plačo je vključeno tudi pokojninsko in zdravstveno zavarovanje. Novi zavodi morajo biti močni tudi pri poklicnem izobraževanju, podjetniškem svetovanju in socialnem podjetništvu. Sodelovati morajo z že obstoječimi dobrodelnimi, civilno-družbenimi in z organizacijami prostovoljcev, kot tudi z lokalnimi skupnostmi. Te ustanove in lokalne skupnosti poznajo probleme ljudi in lokalne potrebe prebivalstva.
- Razmisliti o spremembi dodeljevanja otroških dodatkov in družinskih prejemkov: da bodo sredstva res porabljena za ta namen, naj država neposredno plačuje določene storitve (elektrika, osnovna živila, šolske potrebščine, poletne počitnice, športni treningi in dodatno izobraževanje otrok), ne pa da (karikirano) oče ta denar zapije. Drugače povedano, zagotoviti, da imajo korist od tega denarja resnično otroci oz. celotna družina.

5. Izobraževalni sistem, znanost in raziskave

- država mora finančno spodbujati štipendiranje s strani gospodarstva. Od poklicnega do podiplomskega izobraževanja, kot tudi znanosti in raziskav. Tako se zmanjša strukturna brezposelnost, saj se s tem izobražuje zaposljiv kader, skrajšal bi se čas študija, ker bi podjetja ostreje nadzirala štipendije, pa tudi študentom ne bi bilo treba toliko delati med študijem, ker bi imeli štipendije. Študentsko delo v sedanjih oblikah se zlorablja in slabo vpliva na študij in trg dela. Do določene mere pa je koristno. Spodbujati pa je treba povezovanje med znanostjo in gospodarstvom ter povečati vlaganje v znanost in raziskave.
- Osnovna šola naj bo samo javna, srednja šola in naprej pa je lahko tudi zasebna. V osnovni šoli je pomemben tudi socialni razvoj. V javni šoli je otrok izpostavljen vsem socialnim skupinam. Zasebne šole segregirajo otroke v kaste. Javne osnovne šole je treba krepiti, ne pa šibiti.
- vlaganje v panoge za katere imamo surovine:

- les – dvigniti dodano vrednost pri predelavi in uporabi lesa
- voda – zakaj ne bi postali vodilni pri čiščenju, zajemanju vode, varstvu pred poplavami in drugemu izkoriščanju vode (zahodni del države ima več vode, vzhodni ima pomanjkanje)
- zakaj ne bi postali država z največ uporabnega znanja o čebelah – pogon naravnih ekosistemov in občutljiv indikator zdravja okolja
- to znanje bi morali biti sposobni prodajati v tujini

6. V razmislek

- neodvisen znanstven pretres ekonomskih teorij:
 - demistifikacija gospodarske rasti in proste trgovine (prost pretok blaga in kapitala): ali bodo proračuni res usahnili brez gospodarske rasti; ali omejitvam prostemu pretoku blaga in kapitala res sledi stagnacija? Blaginja / vzdržen proračun ne sme temeljiti na gospodarski rasti (potrošnji). To pomeni manj prihodkov od DDV-ja, oz. mora biti DDV bolj diferenciran. Lahko bi uvedli večjo razliko med visoko in nizko stopnjo, ali pa uvedli tretjo stopnjo.
 - gospodarska rast in prost pretok blaga in kapitala sta neposredno povezana z nebrzdanim potrošništvom in finančnim poglobljanjem, kar je tudi razlog za krizo.
 - rast in prosta trgovina sta gnani s socialnim in ekološkim izkoriščanjem. Kakšna bi bila realna rast, uravnotežena z negativnimi učinki socialnega in ekološkega izkoriščanja?
- Primer Velenje: poceni ogrevanje (stranski produkt TEŠ), zastoj mestni javni prevoz, Gorenjevi prehranski boni kot »plačilno sredstvo« (baje da si lahko z njimi svojčas plačal pri kaki frizerki ali burek pri šiptarju). Velenje kot nekakšna »avtonomna cona«. Zanimiv socialni eksperiment. Ki ga sicer napaja cela država preko TEŠ(6)...
- In za konec: prava politika sprememb mora ponuditi celovite rešitve, ne le polovičnih. Primeri: če vzpostavljamo bolj konkurenčno gospodarsko okolje (beri: lažje odpuščanje zaposlenih), moraš tem brezposelnim ponuditi alternativo za preživetje (vključevanje v socialno podjetništvo, javna dela, malo delo, prekvalifikacije, pomoč pri ustanovitvi podjetja...). Če obdavčiš avtomobile in fosilno gorivo, ponudi dober javni prevoz. Če omejiš referendum, moraš omogočiti neko drugo kontrolo nad političnimi strankami in parlamentom (npr. preko državnega sveta).

Marko Jelinčič